

ORIENTAL JOURNAL OF PHILOLOGY

journal homepage:

<http://www.supportscience.uz/index.php/ojp/about>**LINGUISTIC ADAPTATION PROCESSES OF ENGLISH-BORROWED UNITS IN UZBEK ECONOMIC DISCOURSE UNDER GLOBALIZATION****Shahnoza Karshiyeva***Lecturer, Department of Foreign Languages**Karshi State Technical University**E-mail: shahnozaqarshiyeva66@gmail.com**Karshi, Uzbekistan***ABOUT ARTICLE**

Key words: economic discourse, borrowing, linguistic adaptation, phonetic adaptation, morphological integration, semantic transformation, pragmatic adaptation, terminology.

Abstract: The article examines phonetic-graphic, morphological, semantic and pragmatic adaptation of borrowed units in economic discourse. Fintech, startup, blockchain, mining, crowdfunding, digital wallet and green finance illustrate the principal mechanisms through which English-origin economic terms are integrated into Uzbek.

Received: 03.10.26**Accepted:** 04.10.26**Published:** 05.10.26**GLOBALLASHUV SHAROITIDA O'ZBEK IQTISODIY DISKURSIGA INGLIZ TILIDAN O'ZLASHGAN BIRLIKLARNING LINGVISTIK ADAPTATSIYA JARAYONLARI****Shahnoza Qarshiyeva***Qarshi davlat texnika universiteti,**Xorijiy tillar kafedrasi o'qituvchisi**E-mail: shahnozaqarshiyeva66@gmail.com**Qarshi, O'zbekiston***MAQOLA HAQIDA**

Kalit so'zlar: iqtisodiy diskurs, o'zlashma birlik, lingvistik adaptatsiya, fonetik moslashuv, morfologik integratsiya, semantik transformatsiya, pragmatik adaptatsiya, terminologiya.

Annotatsiya: Maqolada iqtisodiy diskursdagi o'zlashma birliklarning fonetik-grafik, morfologik, semantik va pragmatik adaptatsiyasi tahlil qilinadi. Fintex, startap, blokcheyn, mayning, kraudfanding, raqamli hamyon va yashil moliya kabi birliklar misolida inglizcha iqtisodiy terminlarning o'zbek tiliga moslashuv yo'llari yoritiladi. Natijalar fonografik moslashuv, grammatik integratsiya, kalkalash, gibridlashuv va semantik ixtisoslashuv asosiy mexanizmlar ekanini ko'rsatadi.

ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ ПРОЦЕССЫ АДАПТАЦИИ ЗАИМСТВОВАННЫХ ИЗ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА ЕДИНИЦ В УЗБЕКСКОМ ЭКОНОМИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Шахноза Каршиева

Преподаватель кафедры иностранных языков

Кариинского государственного технического университета

E-mail: shahnozaqarshiyeva66@gmail.com

Кариин, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: экономический дискурс, заимствование, лингвистическая адаптация, фонетическая адаптация, морфологическая интеграция, семантическая трансформация, прагматика, терминология.

Аннотация: В статье анализируется фонетико-графическая, морфологическая, семантическая и прагматическая адаптация заимствований в экономическом дискурсе. На примере финтех, стартап, блокчейн, майнинг, краудфандинг, цифровой кошелек и зелёные финансы рассматриваются основные способы освоения англоязычных экономических терминов в узбекском языке.

Kirish. Globallashuv, raqamlashtirish va xalqaro iqtisodiy integratsiya zamonaviy maxsus leksikaning rivojiga kuchli ta'sir ko'rsatmoqda. Moliyaviy texnologiyalar, elektron tijorat, kriptoaaktivlar, raqamli bank xizmatlari, platformaviy iqtisodiyot va yashil moliya kabi yo'nalishlarning rivojlanishi natijasida iqtisodiy diskursda ko'plab yangi terminologik birliklar shakllanmoqda. Ularning katta qismi ingliz tilida paydo bo'lib, xalqaro kommunikatsiya orqali boshqa tillarga, jumladan, o'zbek tiliga kirib kelmoqda.

E. Haugen o'zlashishni lisoniy kontakt bilan bog'liq jarayon sifatida baholab, qabul qilingan elementlar yangi til tizimida turli darajada qayta shakllanishini ko'rsatadi [1, B. 210–231]. U. Weinreich esa fonetik, grammatik va leksik interferensiya bilan bir qatorda ijtimoiy-madaniy omillarning rolini ta'kidlaydi [2]. Bu qarashlar iqtisodiy terminologiya uchun ham muhim: fintech, startup, blockchain, mining kabi birliklar o'zbek tiliga kirgach, shakl va funksiyasi manba tilidagi holat bilan aynan bir xil qolmaydi.

Maqolaning maqsadi iqtisodiy diskursdagi o'zlashma birliklarning lingvistik adaptatsiya xususiyatlarini aniqlash hamda ularning fonetik-grafik, morfologik, semantik va pragmatik moslashuv mexanizmlarini tizimli tavsiflashdan iborat.

Tadqiqot materiali sifatida raqamli iqtisodiyot, moliyaviy texnologiyalar, kriptoaaktivlar va platformaviy xizmatlarga oid fintech, startup, blockchain, token, mining, crowdfunding, digital wallet, platform economy, green finance kabi birliklar hamda ularning o'zbekcha shakllari

tanlandi. Tavsifiy, qiyosiy-chog‘ishtirma, komponent, kontekstual, semantik va pragmatik tahlil usullaridan foydalanildi.

M. T. Cabré terminologik birlikni lisoniy, kognitiv va kommunikativ jihatlarining birligi sifatida o‘rganish zarurligini asoslaydi [3, B. 35–57]. R. Temmermannning sotsiokognitiv yondashuvida terminlar bilim tizimi bilan birga rivojlanadigan, polisemiya, metafora va diaxron o‘zgarishga ochiq birliklar sifatida talqin qilinadi [4, B. 125–154]. Shuning uchun o‘zlashma iqtisodiy terminlarni shakl, tushuncha va kommunikativ vazifa o‘zaro aloqasida tahlil qilish maqsadga muvofiqdir.

Fonetik-grafik adaptatsiya o‘zlashma birlikning qabul qiluvchi tilga kirishidagi eng ko‘zga tashlanadigan bosqichdir. Ingliz tilidagi tovush va harf birikmalari o‘zbek tilining talaffuz hamda yozuv imkoniyatlariga moslashtirilganda birlikning tashqi shakli o‘zgaradi. Startup → startap, blockchain → blokcheyn, mining → mayning, crowdfunding → kraudfanding juftliklari buning yaqqol misolidir. FinTech birligi o‘zbek iqtisodiy matnlarida fintech, fintex yoki moliyaviy texnologiyalar shaklida uchraydi. Fintex variantida tech komponenti o‘zbekcha talaffuz va grafik me‘yorga yaqinlashtiriladi.

Ingliz va o‘zbek iqtisodiy diskursida o‘zlashma birliklarning fonetik-grafik adaptatsiyasi turli shakllarda namoyon bo‘ladi. Ingliz tilidagi ayrim terminlar o‘zbek tiliga deyarli o‘zgarmagan holda kirsa, boshqalari talaffuz va grafik me‘yorlarga moslashtiriladi. Masalan, ingliz tilidagi leasing birligi o‘zbek tilida lizing shaklida qo‘llanadi. Bunda inglizcha ea tovush birikmasi o‘zbek talaffuzida soddalashib, birlikning yozilishi ham shu talaffuzga moslashtiriladi. Natijada termin mazmunan saqlanadi, shaklan esa o‘zbek til tizimiga yaqinlashadi.

Inglizcha broker termini o‘zbek tilida ham broker shaklida ishlatiladi. Bu birlikda sezilarli grafik o‘zgarish kuzatilmaydi, chunki uning fonetik tarkibi o‘zbek tilida talaffuz qilish uchun murakkab emas. Biroq birlik morfologik jihatdan o‘zbek tiliga moslashib, brokerlar, brokerning, brokerga kabi shakllarda qo‘llanadi. Demak, ayrim iqtisodiy o‘zlashmalarda fonetik-grafik moslashuv minimal bo‘lsa-da, grammatik integratsiya yuqori darajada bo‘lishi mumkin.

Marketing birligi ham o‘zbek iqtisodiy diskursida keng qo‘llanadi. Ingliz tilidagi marketing shakli asosan saqlanadi, biroq talaffuzda u o‘zbek fonetik me‘yorlariga moslashadi. O‘zbek tilida marketing bo‘limi, marketing strategiyasi, marketing xizmatlari kabi birikmalar hosil qiladi. Bu holat o‘zlashma birlikning nafaqat termin sifatida qabul qilinganini, balki faol birikuvchanlik xususiyatiga ega bo‘lganini ham ko‘rsatadi.

Inglizcha investment birligi o‘zbek iqtisodiy leksikasida ko‘proq investitsiya shaklida namoyon bo‘ladi. Bu holatda termin ingliz tilidan bevosita emas, xalqaro terminologik qatlam orqali o‘zlashtirilgan bo‘lsa-da, iqtisodiy diskurs uchun juda muhim misoldir. O‘zbek tilida

investitsiyalar, investitsion loyiha, investitsiya muhiti kabi ko‘plab hosila va birikmalar shakllangan. Bu birlikning fonetik-grafik va morfologik jihatdan chuqur integratsiyalashganini ko‘rsatadi. Shu sababli fonetik-grafik adaptatsiya barcha o‘zlashma birliklarda bir xil kechmaydi; u terminning fonetik tarkibi, xalqaro qo‘llanish darajasi va qabul qiluvchi tildagi barqarorlashuviga bog‘liq.

Barcha terminlar bir xil darajada moslashmaydi. Token, API, QR, KYC kabi birliklar ko‘pincha asl grafik ko‘rinishiga yaqin saqlanadi. P. Durkin o‘zlashmalarning shakliy o‘zgarishi tarixiy va ijtimoiy kontakt intensivligiga bog‘liq ekanini ko‘rsatadi [5]. Zamonaviy iqtisodiy diskursda xalqaro professional muhitda faol va standartlashgan birliklar asl shaklni ko‘proq saqlaydi, ommaviy auditoriyaga yo‘naltirilgan terminlar esa fonografik yoki tarjimaviy moslashishga moyil bo‘ladi.

O‘zlashma birlikning til tizimiga real integratsiyasi uning morfologik xatti-harakatida ko‘rinadi. Startaplar, startapning, fintexga, tokenlar, blokcheynning kabi shakllar o‘zlashma asoslarning o‘zbekcha ko‘plik, kelishik va egalik ko‘rsatkichlarini qabul qila olishini ko‘rsatadi. Fintex kompaniyalari, blokcheyn texnologiyasi, token bozori kabi birikmalarda ham o‘zlashma birliklar o‘zbek sintaktik modeliga moslashadi.

Semantik adaptatsiyada terminning professional ma‘nosi qabul qiluvchi tilda saqlanishi, torayishi, kengayishi yoki soddalashishi mumkin. Startup xalqaro professional nutqda innovatsion va tez o‘rishga yo‘naltirilgan biznes modelini bildirsa, o‘zbek ommaviy nutqida ba‘zan oddiy «yangi biznes» ma‘nosida ishlatiladi. Bu semantik kengayishdir. Wallet, mining, ecosystem kabi birliklarda esa metaforik ixtisoslashuv kuzatiladi. Digital wallet/raqamli hamyon birikmasida jismoniy hamyonning «saqlash» funksiyasi elektron muhitga ko‘chadi; mining/mayning esa tabiiy resurs qazib olish haqidagi tasavvurni kriptoiqtisodiyotdagi hisoblash jarayoniga o‘tkazadi.

Haspelmath va Tadmor o‘zlashish darajasining leksik soha, kontakt intensivligi hamda tilning ichki imkoniyatlari bilan bog‘liq ekanini ko‘rsatadi [6, B. 1–34]. Digital wallet → raqamli hamyon va green finance → yashil moliya kabi shakllarda bevosita fonetik o‘zlashish emas, semantik kalkalash kuzatiladi. Bunday variantlar xalqaro konseptual modelni saqlagan holda mahalliy auditoriya uchun yuqori darajada tushunarli bo‘ladi.

Pragmatik adaptatsiya terminning kim tomonidan, kimga va qanday maqsadda qo‘llanishi bilan belgilanadi. Bir xil birlik professional matnda neytral termin, reklamada innovatsionlik belgisi, ommaviy axborotda esa izoh talab qiladigan yangi so‘z bo‘lishi mumkin. Demak, integratsiya adresat uchun kommunikativ qulaylikni ham talab qiladi.

Fintex atamasi bank va texnologiya mutaxassislari uchun qo‘shimcha izohsiz tushunarli bo‘lishi mumkin. Keng auditoriyaga mo‘ljallangan matnda esa «fintex (moliyaviy

texnologiyalar)» shakli samaraliroq. Crowdfunding uchun kraudfanding va ommaviy moliyalashtirish variantlarining parallel qo'llanishi ham shunday ehtiyoj bilan bog'liq. Nizomova maxsus terminlarning ingliz va o'zbek tillaridagi qabul qilinishi va moslashuvini tahlil qilib, globallashtirish sharoitida terminologik o'zlashish kommunikativ-pragmatik ehtiyojlar asosida ham boshqarilishini ko'rsatadi [7, B. 31–44].

O'zlashma birliklar ayrim kontekstlarda zamonaviylik, innovatsionlik va xalqaro professional muhitga mansublikni ham bildiradi. Startap, fintex, blokcheyn, token kabi birliklar texnologik yangilik bilan bog'liq ijobiy assotsiatsiya hosil qilishi mumkin. Biroq ularni izohsiz haddan tashqari ko'p qo'llash matnning tushunarligini pasaytiradi. Shu sabab pragmatik adaptatsiyaning asosiy mezonini xalqaro tanilish va mahalliy kommunikativ shaffoflik o'rtasidagi muvozanatdir.

Xulosa. Tahlil iqtisodiy diskursdagi o'zlashma birliklarning lingvistik adaptatsiyasi ko'p qatlamli va dinamik jarayon ekanini ko'rsatdi. O'zlashma birlik qabul qiluvchi tilning fonetik-grafik me'yorlariga, morfologik tizimiga, semantik kategoriyalariga va kommunikativ talablariga bosqichma-bosqich moslashadi.

Iqtisodiy terminologiyada xalqaro shaklni saqlash va o'zbekcha ekvivalent yaratish bir-birini inkor qilmaydi. Fintex – moliyaviy texnologiyalar, kraudfanding – ommaviy moliyalashtirish, digital wallet – raqamli hamyon kabi parallel shakllar xalqaro terminologik uzviylik va mahalliy tushunarlikni birlashtiradi. O'zlashma terminlarni me'yorlashtirishda xalqaro tanilish, o'zbek tilining fonetik-morfologik me'yorlari va kommunikativ shaffoflik asosiy mezon bo'lishi maqsadga muvofiq.

References:

1. Haugen E. The Analysis of Linguistic Borrowing // *Language*. – 1950. – Vol. 26, No. 2. – P. 210–231. – DOI: 10.2307/410058.
2. Weinreich U. *Languages in Contact: Findings and Problems*. – New York: Linguistic Circle of New York, 1953. – 148 p.
3. Cabré M. T. Elements for a Theory of Terminology: Towards an Alternative Paradigm // *Terminology*. – 2000. – Vol. 6, No. 1. – P. 35–57.
4. Temmerman R. *Towards New Ways of Terminology Description: The Sociocognitive Approach*. – Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins, 2000. – 258 p. – DOI: 10.1075/tlrp.3.
5. Durkin P. *Borrowed Words: A History of Loanwords in English*. – Oxford: Oxford University Press, 2014.

6. Haspelmath M., Tadmor U. The Loanword Typology Project and the World Loanword Database // *Loanwords in the World's Languages: A Comparative Handbook*. – Berlin; New York: De Gruyter Mouton, 2009. – P. 1–34. – DOI: 10.1515/9783110218442.1.

7. Nizomova M. B. The Formation of Pedagogical Terms in the Social Environment and the Linguopragmatic Features of the Phenomenon of 'Pedagogical Language Contact' // *Oriental Journal of Philology*. – 2025. – Vol. 5, Issue 5. – P. 31–44. – DOI: 10.37547/supsci-ojp-05-05-06.